

vermezse suçlu dede tarafından toplum huzurunda ve onların onayı ile düşkün ilân edilir. Tahtacılar'da dede kadın veya erkeğin düşkün olduğunu "yüzün kara olsun" sözüyle ilân eder.

Kişinin düşkünlüğü işlediği suça göre sürekli veya geçici olabilir. Cinayet, ırza tecavüz, ikrardan dönmek, Hz. Ali'ye ve Ehl-i beyt'e dil uzatmak en ağır suçlar kabul edilir. Bu suçları işleyen kişinin düşkünlüğü kalkmadığından hayat boyu topluluk tarafından dışlanır ve asil cezası mahşere bırakılır. Hafif sayılabilecek suçları işleyenler ise pişman oldukları takdirde geçici bir süre bunun sonuçlarına katlanır. Ancak ceza süresince topluluk içine giremez ve kendileriyle her türlü ilişki kesilir. Sürenin tamamlanmasıyla ikrar verip yola girenlerin geçici düşkünlüğü sona erer. Düşkün olan kişi bir dede de olabilir. Bu durumda dede, pîri yahut bağı olduğu dede veya onun da içinde bulunduğu bir dedeler grubu tarafından yargılanır. Düşkün hale gelen dede posttan düşer ve cem âyini yürütmemez. Dede veya dedelerin verdikleri cezalar tartışılmaz. Çünkü dedenin bu hakkı seyyitlikten ve ilâhî kudretin kendisinde tecelli etmesinden kaynaklanmaktadır.

Düşkünlük halinde bulunan kişiye ailesi sahip çıkamadığı gibi musâhibi de toplum nezdinde mânen sıkıntılı duruma düşer. Düşkün olana selâm verilmez, selâmi alınmaz; onunla babası ve ailesi dahil herkes ilişkiyi keser, bir ihtiyacı olduğunda yardım edilmez, evine girilmez, kendisi de kimsenin evine giremez; malı, davarı komşusuna katılmaz, düğününe gidilmez ve düğüne çağrılmaz; bayramlarda kendisiyle bayramlaşmaz, hastasının hali sorulmaz, neticede toplumdaki tamamen dışlanır, hatta sürgün bile edilebilir. Sadece cenazesi olursa defnine yardım edilir, fakat ölü için verdiği yemek yenmez. Teselli bulması için kırk gün kendisiyle normal bir şekilde konuşulur, bu süre bitince tekrar eski hale dönülür. Kendisi öldüğünde şeklen cenaze namazı kılınır ve toplumdaki rıza alınmadan defnedilir.

Bölge ve dönemlere göre değişmekle birlikte düşkünlüğü gerektiren suçlar en hafifinden en ağırına kadar şöyle sıralanır: Komşu ve akrabaları lâf taşıyarak birbirine düşürmek, komşunun bağına bahçesine zarar vermek, hırsızlık yapmak, başkalarına hakaret etmek, onları dövmek, yoksula faizle para verip evini barkını satmak zorunda bırakmak, yetim malı yemek, mürşid veya rehberine saygı göstermemek, Ehl-i beyt'e dil uzatmak, bâkire bir kıza zorla veya kandırarak sahip olmak, evli

kadınla zina etmek, kaza ile veya bilerek adam öldürmek, kin yahut düşmanlık sebebiyle cinayet işlemek.

Düşkünlük, geçmiş dönemlerin kırsal bölgelerinde daha katı bir şekilde uygulanmıştır. Cem âyinlerinde suçluların sorguya çekildiği, "bel düşkünlüğü"nin (ırza geçme) görüşülmeden cezalandırıldığı, suçlu af dilese bile yedi yıl toplum dışı bırakıldığı; "el düşkünlüğü" ile (hırsızlık) "dil düşkünlüğü"nde (yalan söylemek) daha az bir süre ile toplum dışına itme, kurban kestirme, para verdirme, asâ ile dövme, ağaçtan yapılmış içi su dolu, katı bir nesneyi boynunda taşıma gibi cezalar verildiği ifade edilmektedir (Bal, *Alevi Bektaşî Köylerinde*, s. 186). Düşkün kişi pişmanlık duyup suçunu itiraf ettiği ve bir daha suç işlemeyeceğine kanaat getirildiği takdirde cezasını çektikten sonra düşkünlük erkânına "yunmak" veya "düşkün kaldırmak" denilen bir cem âyini düzenlenir, mağdurun ve cem sakinlerinin rızası alınarak yeniden "yol"a kabul edilir. Alevî topluluklarının yüzyıllar boyunca kapalı bir çevrede yaşadığı dikkate alındığında, düşkünlük suçu neticesinde bütünüyle dışlanma ve âyinlere katılmamanın kişi için oldukça ağır bir ceza olduğu anlaşılır. Ayrıca düşkün olan kişinin musâhibi de o suçu işlemesini önlemediği için suça ortaklık etmiş sayılır ve aynı muameleye tâbi tutulur.

Türkiye'de Alevîler'in bir üst karar mercii olarak tek düşkün ocağı Hıdır Abdal Sultan Ocağı'dır. Düşkünlük konusunda tereddüdü olan veya karar vermekte zorlanan dedeler durumu bu ocağa havale ederler. Düşkün Ocağı veya Kanlı Ocak gibi adlarla anılan bu ocağın dedeleri, tâliplere verilen cezaları yeniden değerlendirip onaylayabileceği gibi iptal etme yetkisine de sahiptir.

Aralarındaki bazı benzerlikler sebebiyle zaman zaman düşkünlüğün aforozdan kaynaklandığı iddia edilmiştir. Halbuki aforoz, belirli suçları işleyen bir hıristiyanın yetkili şahıs veya dinî merci tarafından cemaatten tamamen uzaklaştırılmasıdır, düşkünlük ise dede tarafından belirlenen bir yaptırım olup ceza süresinin bitiminde tekrar topluma katılma imkânı vardır. Özellikle şehirlere göç etme öncesinde geleneksel anlamda bir nevi hukuk düzeni işlevini gören düşkünlük kurumu bu süreç içinde sosyal kontrolü gerçekleştirmiş ve toplumun huzur içinde yaşamasına yönelik ciddi katkılar sağlamıştır. Günümüzde ise bu kurumun aynı işlev ve işlerliği sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Yaşanan kentleşme sürecinde dedeler ve tâlipler birbirinden kopmuş, yeni nesiller

geleneksel kurumlardan uzaklaşmış, düşkünlük kurumu yerini yeni sosyal yapının kurumlarına bırakmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

- Buyruk: İmam Cafer-i Sadık Buyruğu* (nşr. Fuat Bozkurt), İstanbul 2006, s. 184-186; Bedri Noyan, "Bektaşî ve Alevîlerde Hukuk Düzeni (Düşkünlük)", *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara 1976, s. 189-213; a.mlf., *Bektaşîlik Alevîlik Nedir?*, İstanbul 1985, s. 224-225; Abdülbaki Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul 1977, s. 106; Mehmet Eröz, *Türkiye'de Alevîlik Bektaşîlik*, İstanbul 1977, s. 144-145, 289-290; Fuat Bozkurt, *Alevîliğin Toplumsal Boyutları*, İstanbul 1990, s. 126; Nejat Birdoğan, *Anadolu ve Balkanlar'da Alevî Yerleşmesi: Ocaklar-Dedeler-Soyağaçları*, İstanbul 1995, s. 167-172; Orhan Türkoğan, *Alevî-Bektaşî Kimliği*, İstanbul 1995, s. 61; Ayhan Yalçınkaya, *Alevîlikte Toplumsal Kurumlar ve İktidar*, Ankara 1996, s. 89; Gülağ Öz, *İslamiyet Türkler ve Alevîlik*, Ankara 1997, s. 126-127; Hüseyin Bal, *Alevî-Bektaşî Köylerinde Toplumsal Kurumlar*, İstanbul 1997, s. 97-98, 186; a.mlf., "Alevî-Bektaşî Örf Hukuku / Düşkünlük Kurumu ve İki Ahitname Çözümlemesi", *Yol Dergisi*, III, Ankara 2000, s. 75-81; Yusuf Ziya Yörükân, *Anadolu'da Alevîler ve Tahtacılar* (haz. Turhan Yörükân), Ankara 1998, s. 80-85, 245-261; Derviş Tur, *Erkânname*, İstanbul 2002, s. 472-478, 479-486; Esat Korkmaz, *Ansiklopedik Alevîlik-Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2003, s. 110, 125-126, 242; Harun Yıldız, *Anadolu Alevîliği: Amasya Yöresi Bağlamında Bir İnceleme*, Ankara 2004, s. 235-236; a.mlf., "Alevî Geleneğinde Ölüm ve Ölüm Sonrası Tören ve Ritüeller", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, sy. 42, Ankara 2007, s. 93-112; Cenksu Üçer, *Tokat Yöresinde Geleneksel Alevîlik*, Ankara 2005, s. 332; Ethem Rûhi Fiğlalı, *Türkiye'de Alevîlik Bektaşîlik*, İzmir 2006, s. 305-306; İlyas Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik*, İstanbul 2007, s. 170-171; Ali Yaman, "Alevîlikte Toplumsal Kontrol Kurumu: Düşkünlük", *Geçmişten Günümüze Alevî-Bektaşî Kültürü* (ed. Ahmet Yaşar Ocak), Ankara 2009, s. 203-210; a.mlf., "Kızılbaş Alevîlerinin Düşkün Ocağı Hıdır Abdal Sultan ve Ocak Köyü", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, sy. 8 (1998), s. 27-34; Ali Yıldırım, *Alevî Hukuku ve Düşkünlük*, İstanbul 2010, s. 10-11, 28-31; Baha Said, "Süfîyan Süreği-Kızılbaş Meydanında Düşkünlük", *TY*, IV/23 (1926), s. 404-421; M. Naci Orhan, "Alevîlikte Erkân ve Düşkünlük Meselesi", *Cem Dergisi*, sy. 7, İstanbul 1966, s. 9-11; M. Şakir Ülkütaşır, "Tahtacılar", *TK*, VI/71 (1968), s. 840-843; Pakalın, I, 487; M. Süreyya Şahin, "Aforoz", *DİA*, I, 412-413.

HARUN YILDIZ

DÜZCE

Karadeniz bölgesinin batı bölümünün iç kesiminde şehir ve bu şehrin merkez olduğu il.

Şehirle aynı adı taşıyan ovanın orta bölgesinde İstanbul-Ankara yolu üzerinde düz bir kesimde yer alır. Denizden yüksekliği meteoroloji istasyonunun bulunduğu

yerde 146 metreye ulaşır. Gelişmesini ve özellikle son yıllardaki hızlı büyümesini hayli işlek bir yolun kenarında olmasına borçludur. Ayrıca Karadeniz kıyısında Akçakoca'ya giden yol da buradan geçer ve şehri bir kavşak noktası haline getirir. Bu coğrafi avantajına rağmen XIX. yüzyılın başlarına kadar Düzce ovasının önemli merkezi olanın kuzeyindeki, tarihi Eskiçağ'a inen Üskübü idi (Osmanlı belgelerinde Üskübî, günümüzde Konuralp). Düzce 9 km. kadar kuzeyinde bulunan Üskübü'nün yerini almış bir XIX. yüzyıl şehridir. Üskübü'de Bitinya döneminden önce Kieros adlı bir yerleşme yeri bulunuyordu. Bu yer Bitinya Kralı I. Prusias tarafından ele geçirilince onun adıyla anıldı. Antikçağ'daki diğer Prusias (Prusia) adlı yerlerle karışmaması için yakınından geçen Hypius akarsuyundan (günümüzdeki Melen suyu) dolayı Prusias ad Hypium olarak adlandırıldı. Burası, Nikomedyayı (İzmit) Karadeniz kıyısında Amastris'e (Amasra) bağlayan yol üzerinde önemli bir geçiş yeri durumundaydı. Bitinya Kralı IV. Nikomedes, milattan önce 74 yılında Bitinya topraklarını Roma İmparatorluğu'na verince Prusias ad Hypium da bir Roma şehri oldu ve teşkil edilen Bitinya eyaletinin doğu kesiminin en önemli merkezi durumuna geldi.

Roma döneminde Prusias'ın önemli bir şehir olmasına tanıklık eden eserlerin kalıntılarında bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Bugün "kırk basamak" denilen Prusias tiyatrosu bunların başında gelir. Küçük çaplı bazı Roma buluntularının bir kısmı Konuralp Müzesi'nde, bir kısmı da İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Bazı Eskiçağ kaynaklarında Roma imparatorlarından Hadrianus ile Caracalla'nın bu şehre uğradığı bilgisi de yer alır. Roma İmparatorluğu'nun 395'te

ikiye bölünmesinden sonra bu şehir ve çevresi Doğu Roma'nın (Bizans) payına düştü, aynı yüzyılda piskoposluk merkezi oldu. 325 İznik ve 451 Kadıköy konsillerine delege gönderen yerler arasında bulunması önemli bir kent olduğunu gösterir. Bizans döneminde de önemini sürdüren şehir yeni surlarla kuşatıldı (Bizans dönemine ait surların sadece 200 metrelik bir bölümü günümüzde de ayakta, Roma surlarından ise bugüne hiçbir kalıntı ulaşmamıştır).

Düzce yöresi ve Prusias şehri Osmanlı Devleti'nin erken dönemlerinde 1321 veya 1323 yılında Osman Gazi'nin kumandanlarından Konuralp tarafından fethedildi. Fethedenin adından dolayı buraya uzun süre Konurpa ya da Konurpa-ili denildi. 925 (1519) yılı tahririne göre Konurpa, Bolu sancağına bağlı bir kaza olup merkezi de aynı adı taşıyan seksen altı hâne, dokuz bekâr erkekten (toplam 450-500 kişi) ibaret nüfusa sahip bir kasabaydı. Aynı zamanda Düzce (Tuzca / Duzca okunacak şekilde imlâsı kayıtlıdır) içinde yerleşme olmayan bir kır pazarı diye zikredilir ve Üskübü'nün de Konurapa'ya çok yakın, yine meskûn olmayan bir köy olduğu kaydedilir. Bu durum Düzce pazarının Konurapa-Üskübü ile bir bağının bulunduğu ve bu yöredeki diğer köylerin de pazarı haline geldiğine işaret eder. Defterde Düzce pazarına ait vergi gelirinin 1200 akçe olduğu belirtilir. Bu da bölgedeki diğer kır pazarlarına nisbetle burada daha hareketli bir alışverişin yapıldığını ortaya koyar. 975 (1568) tarihli tahrir kayıtlarında Konurpa kasabasının nüfusunun bir önceki tarihe göre az bir düşüş gösterdiği dikkati çeker (73 hâne, 30 bekâr). Muhtemelen zamanla Konurpa merkez kasabası Üskübü ve Düzce pazarıyla birleşerek sürekli iskânı sağlayacak bir yere dönüşecektir.

Düzce Konuralp'te Roma dönemine ait tiyatrunun kalıntıları

XVII. yüzyılda Üskübü, belgelerde tersane-yer gemi inşa malzemesi gönderen yerler arasında geçer ve "Üskübü ormanı" tabiri bulunur. Aynı yüzyılın ortalarına doğru bu yöreden geçen Evliya Çelebi, Düzce'den bir yerleşme yeri olarak değil bir camisi ve iki konaklama yeri olan bir geçit yeri, bir menzil noktası olarak söz eder. Bu menzil yeri de Osmanlı yol sisteminde "sol yaka yolu" diye bilinen, İstanbul'u Doğu Anadolu'nun önemli merkezlerine bağlayan, fakat Ankara'dan geçmeyen güzergâhtaydı. XIX. yüzyıla gelinceye kadar kullanılan İstanbul-Ankara yolu günümüzdeki hattı izlemiyor, İzmit-Geyve boğazı-Taraklı-Göynük-Mudurnu-Nallihan-Beypazarı üzerinden Ankara'ya ulaşıyordu. Sonradan bu yol Adapazarı-Düzce-Bolu üzerinden geçirildi. Yeniden işlerlik kazanan bu yola göre eski merkez (Konurapa / Üskübü) kenarda kaldı ve önemini kaybetti; yenilenmiş ve daha önem kazanmış yol üzerinde bir pazar yeri ve menzil noktası olan Düzce gelişmeye başladı. Konurapa nüfus kaybederken Düzce zaman içinde bir kasabaya dönüştü. Düzce'nin durumu, ilk yerini terkeden ve onun biraz uzağında gelişen Harput-Elazığ örneğiyle benzerlik gösterir.

Düzce'nin yeni yerinde gelişip büyümesinde, ovanın bu kesiminde eskiden fazla yer kaplayan bataklıkların kurutulması için çaba harcanmaya başlanması da etkili oldu. Günümüzde de ovada yer alan bazı sığ su birikintileri bu bataklıktan kalmıştır. Bundan dolayı Düzce'nin güneybatısındaki Efteni gölüne bazı kaynaklarda Efteni bataklığı denir. Bir başka gösterge de ovadaki bazı coğrafi isimlerdir. XX. yüzyılın başlarına ait 1/400.000 ölçekli Richard Kiepert haritasında Zafaranboli paftasında Düzce'nin güneyinde Bataklı adlı bir köy ve bu köy civarında Batak su adlı bir dere

Düzce Üniversitesi

dikkati çekmektedir. Böyle bir coğrafi ortamda, önceleri bir yol boyu yerleşmesi tipinde kurulup sonradan büyüdükçe dairesel görünüşte bir yerleşme şeklini alan şehrin adı aslında düz bir alanda kurulmasından çok XVI. yüzyılda görülen Düzce pazarı ile irtibatlı görünür. 1519 tahririnde bu adın Tuzca / Duzca okunacak şekilde yazılması tuz ticaretinin yapıldığı bir pazar yeri olmasıyla ilgili olabilir. R. Kiepert haritasında bugünkü Düzce'nin 15 km. kadar güneyinde yer alan Dusae adlı küçük bir antik yerleşme yerinin de Düzce adının kökeni bakımından belirleyici olduğu ileri sürülür ve bu adın Dusae'dan esinlenerek verilmiş olma ihtimalini akla getirir. Şehrin XIX. yüzyılda başlayan gelişmesi Kafkasya'dan gelen göçmenlerin yerleştirilmesiyle hızlandı. XIX. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen ve eyalet sistemini kaldırıp büyük vilâyet sistemine geçişi sağlayan yeni düzenlemeye göre Düzce, Kastamonu vilâyetinin Bolu sancağının Göynük kazasına bağlı "Akçeşhiri maa Düzce" adlı bir nahiyenin sınırları içinde kalıyordu.

Millî Mücadele yıllarında Düzce işgale uğramayan yerlerden biridir. Fakat bu yıllarda Düzce'yi huzursuz eden olay, buradan başka yerleri de (Beypazarı, Bolu, Gerede, Mudurnu) kapsadığı halde Düzce ayaklanmaları adıyla bilinen ayaklanmalardır. Bunların ilki 13 Nisan 1920'de başladı ve 26 Mayıs'ta bastırıldı. 8 Ağustos'ta da ikinci isyan hareketi patlak verdi. Düzce ve ardından Bolu âsilerin eline geçtiyse de 14 Ağustos'ta Bolu, 23 Eylül'de Düzce kurtarıldı. Cumhuriyet döneminde sancaklar vilâyet haline dönüştürülünce Düzce de Bolu vilâyetine bağlı bir kazanın merkezi durumuna geldi. Cumhuriyet'in ilk nüfus sayımında (1927) henüz 6000'i bile bulmayan nüfusuyla bir kasaba durumundaydı (5937 nüfus). Nüfusu 1950 yılına kadar 10.000 sınırını geçemedi (1940'ta 7123,

1930'lu yıllarda Düzce'yi gösteren bir fotoğraf

1945'te 8759, 1950'de 10.203 nüfus). Bu dönemde 1 Şubat 1944 tarihli Gerede depremi Düzce'yi de etkiledi, 15 Şubat'taki deprem ise Düzce'de daha etkili oldu. 1950'den sonra hızlı bir gelişme sürecine giren Düzce'nin nüfusu 1955'te 12.612, 1960'ta 18.344 oldu. 1965'te 20.000'i (22.274 nüfus), 1975'te 30.000'i (32.129 nüfus) geçti. Bu nüfus artışı mekân bakımından genişlemeyi ve mahallelerle ilgili bazı düzenlemeleri de beraberinde getirdi. Düzce, 1950'li yılların başlarında yedi mahalleden ibaretken (*Belediyeler Yıllığı*, I, 680) 24 Temmuz 1965 tarihli bir kararla bu sayı on bire çıkarıldı. Düzce'nin ilk yedi mahallesi Nusrettin, Şerefiye, Burhaniye, Cedidiye, Çay, Camiikebir ve Hamidiye mahalleleriydi. Bunlardan Şerefiye ve Camiikebir mahalleleri sonradan ikiye, Cedidiye mahallesi üçe, bölündü. Hamidiye mahallesi de 1974'te iki mahalleye ayrıldı. Bu şekilde on iki mahalleli kasaba 712 hektarlık bir alana yayılmış oldu. 1945 sayımından 1970 sayımına kadar Düzce şehrinin nüfusu o dönemlerde bağlı olduğu Bolu ilinin merkezinden fazlaydı. Nüfus bakımından Bolu'nun önüne geçmesi Düzce'nin bazı devlet imkânlarına kavuşmasını sağladı. 1950-1970 arası Düzce'nin sanayide hızla geliştiği bir dönemdir. Düzce bu gelişme sırasında 16 Temmuz 1965 ve 28 Haziran 1972'de iki sel felâketine uğradı.

Şehrin büyümesi sadece mahallelerin bölünmesiyle kalmadı. Şehre yakın köylerin mahalle statüsüne kavuşturularak

belediye sınırları içine alınmasıyla da mekânsal genişleme sağlandı. Düzce'de her açıdan görülen hızlı gelişme sürerken şehir Ankara-İstanbul Otoyolu, ayrıca bu iki şehri birleştiren karayolu üzerinde olmanın avantajını iyi kullanarak ticaret ve sanayi alanında hızla büyüdü. Ancak 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremleriyle büyük bir yara aldı. Birinci deprem 7.4, ikincisi 7.2 şiddetinde olmasına rağmen ikinci deprem şehirde ve çevresinde daha fazla yıkıma ve can kaybına yol açtı. Bunda ikinci depremin merkez üssünün Düzce ovasında olması rol oynadı. Her iki deprem sonucunda en çok hasar Camiikebir, Kültür ve Şerefiye mahallelerinde görüldü. Deprem şehrin en önemli camilerinden olan Merkez ve Cedidiye camilerinde önemli ölçüde hasar meydana getirdi. Düzce, aldığı büyük yarayı kısa sürede sarabilmesi ve gerekli devlet yardımını daha kolay alabilmesi için 9 Aralık 1999 tarihinde yeni kurulan aynı adlı bir ilin (Türkiye'nin 81. ili) merkezi durumuna getirildi. Depremden sonraki ilk nüfus sayımında (2000 yılı sayımı) nüfusu 56.649'a düştü. Daha sonra yeniden toparlanarak 2010 yılında nüfusu ilk defa 100.000'i aştı ve şehrin mahalle sayısı da kırk sekizi buldu. 2011'de 133.551 ve 2013'te 143.018 nüfusa ulaştı. Günümüzde mahalle sayısı elli altıdır ve bu mahalleler 6900 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Yakın yıllarda mahalle sayısının yeniden artması, Konuralp'in kendisine bağlı köylerle birlikte 31

Câmi-i Kebir'in eski bir fotoğrafı

Mart 2014'te Düzce belediye sınırları içine katılmasıyla gerçekleşti. Ancak bu katılış şehrin tamamen düzlükte kurulmuş olma özelliğini bozdu. Zira Konuralp ve mahallesi bir tepe üstünde ve tepe yamacındaydı. 2007'de kurulan Düzce Üniversitesi şehre bir kültür merkezi olma özelliğini katmaktadır. Sanayideki gelişmesini sürdüren Düzce'de yetmiş tesisle orman ürünleri sanayii başta gelmekte, gıda sanayii otuz yedi tesisle bunu izlemektedir.

Düzce şehrinin merkez olduğu Düzce ili kuzeyden Karadeniz, kuzeydoğudan Zonguldak, doğu ve güneyden Bolu, batıdan Sakarya ili ile kuşatılmıştır. Merkez ilçe dışında Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca adlarıyla yedi ilçeye ayrılmıştır. 2567 km²

genişliğindeki ilin sınırları içerisinde 31 Aralık 2013'te 351.509 kişi yaşıyordu. Kilotrekare başına düşen nüfus yoğunluğu 137 idi. Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait 2007 yılı istatistiklerine göre Düzce'de il ve ilçe merkezlerinde 105. kasabalarda elli bir ve köylerde 496 olmak üzere toplam 652 cami bulunmaktadır. İl merkezindeki cami sayısı elli ikidir.

BİBLİYOGRAFYA :

438 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri: 937/1530 (nşr. Ahmet Özkılınç v.dğr.), Ankara 1994, II, 537, 538, 540; Evliya Çelebi, *Se-yahatnâme*, II, 172; *Belediyeler Yıllığı*, Ankara 1949, I, 680; Zekâi Konrapa, *Bolu Tarihi*, Bolu 1960, s. 363; Rahmi Özkök, *Düzce-Bolu İsyanları*, İstanbul 1971; İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmiri*, Ankara 1992, s. 118; Kenan Ziya Taş, *Tapu Tahrir*

Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Bolu Sancağı (doktora tezi, 1993), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 54-55; Recep Efe, *Gölcük ve Düzce Deprem-leri 1999*, İstanbul 2000, tür.yer.; *Yeni Kent Yeni Yaşam Düzce* (Düzce Valiliği), Düzce 2002; *Düzce İl Gelişme Planı (DİGEP)*, Düzce 2004; Halil İnalıcık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302-1481)*, İstanbul 2010, s. 40-49; *Düzce Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*, [baskı yeri yok] 2014; Halil Sahillioğlu, "1699'da Tefen Gölünün Etrafında Bulunan Bakir Orman", *Çele*, sy. 21, Ankara 1965, s. 4-6; Metin Tuncel, "Türkiye'de Yer Değiştiren Şehirler Hakkında Bir İlk Not", *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, sy. 20-21, İstanbul 1977, s. 122; Cengiz Orhonlu, "Osmanlı Bolusu", *TTOK Belleteni*, XLVII/326 (1975), s. 14, 18; Mehmet İ. Tunay, "Prusias ad Hypium", *a.e.*, L/329 (1975), s. 32; Zeynel Özlü, "19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler", *Bilig*, sy. 61, Ankara 2012, s. 201-220.

METİN TUNCEL